

U S N E S E N Í

Nejvyšší správní soud rozhodl v rozšířeném senátu složeném z předsedy JUDr. Josefa Baxy a soudců Mgr. Jany Brothánkové, JUDr. Zdeňka Kühna, JUDr. Barbary Pořízkové, Mgr. Aleše Roztočila, JUDr. Karla Šimky a JUDr. Jaroslava Vlašína v právní věci žalobce: **Ing. M. H.**, zast. Mgr. Karlem Ležatkou, advokátem se sídlem 28. října 1610/95, Ostrava - Moravská Ostrava, proti žalovanému: **Úřad průmyslového vlastnictví**, se sídlem Antonína Čermáka 2a, Praha 6, za účasti osoby zúčastněné na řízení: **O2 Czech Republic a. s.** (dříve Telefonica Czech Republic, a. s.), se sídlem Za Brumlovkou 266/2, Praha 4 – Michle, zast. JUDr. Tomášem Jindrou, advokátem se sídlem U Prašné brány 3, Praha 1, proti rozhodnutí předsedy Úřadu průmyslového vlastnictví ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. PV 1998-509, č. j. PV 1998-509/36339/2010/ÚPV, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2013, č. j. 9 A 247/2010 - 85,

t a k t o :

- I. **Provedení důkazu cizojazyčnou listinou, aniž by byl proveden její překlad do českého jazyka, je ve správním řízení přípustné, není-li o jejím obsahu v řízení sporu.**
- II. **Neopáření překladu cizojazyčné listiny, jíž je prováděn důkaz, může představovat vadu řízení, jestliže účastník v řízení před správním orgánem namítl, že tato skutečnost bránila uplatnění jeho práva vyjádřit se k podkladu rozhodnutí. K takové vadě soud přihlíží jen k námitce.**
- III. **Věc se vrací k projednání a rozhodnutí devátému senátu.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem ze dne 25. 9. 2013, č. j. 9 A 247/2010 – 85, zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal zrušení rozhodnutí předsedy žalovaného označeného v záhlaví (dále jen „rozhodnutí o rozkladu“). Jím předseda žalovaného zamítl rozklad žalobce a potvrdil rozhodnutí žalovaného o zrušení patentu žalobce č. 286 163 s názvem „Způsob přenosu dat mezi prvním účastníkem a druhým účastníkem a/nebo Internetem a zařízení k provádění tohoto způsobu“ (dále jen „patent“) podle § 23 odst. 1 písm. a) zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích“). Rozhodnutí žalovaného vycházelo především ze dvou dokumentů označených žalovaným jako dokumenty D3 a D5. Dokument D3

je částí české publikace věnující se datovým přenosům (dále jen „dokument D3“) a dokument D5 jsou technické zprávy z jednání ADSL Fóra konaných v květnu 1996, březnu 1997 a červnu 1997 (dále jen „dokument D5“). Vynález dle žalovaného nesplňoval podmínky patentovatelnosti podle § 3 odst. 1 zákona o vynálezech a zlepšovacích návrzích, neboť přenos dat popsaný ve vynálezu vyplývá pro odborníka z doloženého stavu techniky popsaného v označených dokumentech.

[2] V žalobě uplatnil žalobce tři žalobní body, z nichž jeden je relevantní pro řízení před rozšířeným senátem. V něm poukazoval na nepřezkoumatelnost právních závěrů žalovaného o nedostatku vynálezecké činnosti. Dokument D3 neuvádí znak, že „se data přenáší řízeně druhým účastníkem a/nebo poskytovatelem Internetu“, znak, že „telefonní ústředna řízeně komutuje datové okruhy“, a dokument D3 odborníka od komutace okruhů naopak odvádí. Dokument D5 neříká o přenosu dat zcela nic. Městský soud námitkám žalobce nepřisvědčil. Konstatoval, že závěry žalovaného o obsahu dokumentů D3 a D5 jsou srozumitelné a logické a prokazují nedůvodnost žalobcovy námitky. Dokument D3 označuje datové přenosy v hostitelských sítích na principu komutace okruhů za nouzové řešení s řadou nedostatků, což podle soudu dokládá zřejmost takového řešení. Možnost přenášet data řízeně druhým účastníkem a/nebo poskytovatelem Internetu správní orgány dovodily ze samotné podstaty technologie ADSL. Také v dokumentu D5 je znázorněno a popsáno, jakým způsobem (prostřednictvím jakých technických zařízení) jsou data v rámci technologie ADSL přenášena. V souzené věci žalovaný správně dovodil, že pro odborníka způsob přenosu dat a zařízení pro provádění tohoto způsobu přenosu dat, které jsou popsány v patentových nárocích, vyplývají zřejmým způsobem z doloženého stavu techniky, a nevyžadují tudíž vynálezeckou činnost.

[3] Proti rozsudku podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost, v níž mj. namítl nepřezkoumatelnost rozhodnutí žalovaného a městského soudu. Zpochybnil posouzení, zda patentem chráněné řešení je, či není výsledkem vynálezecké činnosti. Žalovaný ani městský soud neprovedli přezkoumatelnou úvahu o nedostatku vynálezecké činnosti. Samotné konstatování, že nedostatek vynálezecké činnosti lze dovodit z kombinace dokumentů D3 a D5, nemůže obstát ani tehdy, bylo-li uvedeno, že pro odborníka chráněné řešení vyplývá ze stavu techniky doloženého těmito dokumenty.

[4] Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil. Navrhovatel, jako osoba zúčastněná na řízení, se ke kasační stížnosti vyjádřil, ale jeho vyjádření nijak nesouvisí s otázkou, jejíž řešení bylo předloženo rozšířenému senátu.

II. Důvody pro postoupení věci rozšířenému senátu

[5] Při předběžném posouzení věci devátý senát zjistil, že dokument D5 je vyhotoven v anglickém jazyce a byl jím prováděn žalovaným důkaz a pro posouzení věci je podstatný. V otázce provádění důkazů v cizím jazyce ve správním řízení dle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), existují v judikatuře Nejvyššího správního soudu názorové rozpory.

[6] K přípustnosti důkazu cizojazyčnou listinou ve správním řízení se přiklonil šestý senát v rozsudku ze dne 17. 7. 2008, č. j. 6 As 41/2007 – 74.

[7] Naproti tomu čtvrtý senát v rozsudku ze dne 30. 9. 2011, č. j. 4 As 12/2011 – 100, vyjádřil právní názor, že správní orgán nemůže provádět cizojazyčnou listinou důkaz, aniž by si opatřil její oficiální překlad do českého jazyka. Takový postup je v rozporu

s § 16 odst. 1 správního řádu a je vadou řízení, k níž soud přihlíží i bez návrhu, neboť mohla mít za následek nezákonnost rozhodnutí o věci samé a brání přezkoumání rozhodnutí v rozsahu žalobních bodů. To potvrzuje také sedmý senát v rozsudku ze dne 4. 7. 2013, č. j. 7 As 48/2013 - 39.

[8] Devátý senát proto předložil věc rozšířenému senátu podle § 17 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“). Otázka, jež je v dosavadní judikatuře Nejvyššího správního soudu řešena rozdílně, zní, zda je správní orgán povinen zajistit vždy úředně ověřený, případně alespoň prostý překlad listiny vyhotovené v cizím jazyce, jíž je prováděn důkaz, a zda nepořízení úředně ověřeného překladu je vadou řízení, ke které soud ve správním soudnictví přihlíží z úřední povinnosti.

[9] Devátý senát se přiklání k právnímu názoru vyslovenému šestým senátem. Dovojuje, že § 16 odst. 1 správního řádu ukládá povinnost v řízení jednat a písemnosti vyhotovovat v českém jazyce (s výjimkou pro účastníky o použití slovenštiny), tzn. vést v tomto jazyce vzájemnou komunikaci mezi správním orgánem a účastníky řízení. Na provedení důkazu cizojazyčnou listinou se vůbec nevztahuje (viz např. Vedral, J.: Správní řád. Komentář. II. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Bova Polygon, 2012, str. 203 – 204).

[10] Otázku písemností v cizím jazyce částečně řeší § 16 odst. 2 správního řádu, a to předkládání cizojazyčných písemností účastníkem; neupravuje však situaci, kdy si cizojazyčné dokumenty opatří správní orgán sám. Pro aplikaci příslušného ustanovení postačí, pokud s cizojazyčným dokumentem, který předložil účastník, správní orgán ve správním řízení dále nakládá, aniž by účastníka vyzval k předložení úředně ověřeného překladu. Umožňuje tak účastníkům předkládat ve správním řízení i cizojazyčné dokumenty, souhlasí-li s tím správní orgán. Názor vyslovený v rozsudcích čtvrtého a sedmého senátu (*pozn. rozšířeného senátu, rozsudky v bodu [7]*) by znamenal, že předložení cizojazyčné listiny účastníkem, akceptované správním orgánem, povede současně k tomu, že ji bude muset nechat sám obratem úředně přeložit. Účelem tohoto ustanovení je naopak, aby v případě, že správní orgán rozumí cizímu jazyku, ve kterém je listina vyhotovena, nebylo nezbytné nechávat ji úředně přeložit. Jestliže nemusí mít správní orgán úředně ověřený překlad listiny předkládané účastníkem, není nezbytné, aby si jej musel obstarat u listin, které si opatří sám.

[11] Zajistit překlad do českého jazyka bude namísto, pakliže jiný účastník než ten, který listinu předkládal, o to požádá, a je otázkou, zda by muselo jít vždy o úředně ověřený překlad. Pořízení úředně ověřeného překladu by bylo minimálně vhodné, pokud vznikne mezi účastníky či účastníkem a správním orgánem spor o význam překladu. Nicméně i v takovém případě se může správní orgán rozhodnout nést riziko námitky nesprávně zjištěného skutkového stavu, jak uvádí rozsudek šestého senátu citovaný v bodu [6].

[12] Trvání na úředně ověřeném překladu jakékoliv listiny vždy je neodůvodněné a nadbytečně by zatěžovalo správní orgán i účastníky řízení, některá správní řízení by vyžadování tohoto postupu mohlo dokonce paralyzovat (např. i u žalovaného). Zákon o vynálezech a zlepšovacích návrzích v případě řízení o udělení patentu předepisuje jako jeho povinnou součást úplný průzkum přihlášky vynálezu (§ 33 a 34), v rámci kterého je žalovaným zjišťován stav celosvětové techniky z desítek či stovek dokumentů, které budou jen výjimečně dostupné v českém jazyce. Není zřejmě náhodou, že všechny shora citované rozsudky se týkají právě činnosti žalovaného v oblasti průmyslového vlastnictví.

[13] Rozsudky čtvrtého a sedmého senátu citované v bodu [7] dovozují nepřezkoumatelnost rozhodnutí správních orgánů, jsou-li založena na cizojazyčných dokumentech ve spisu, a proto je třeba k této vadě přihlížet i bez námítky. S tímto závěrem se devátý senát neztotožňuje. Tato okolnost nemůže způsobovat nepřezkoumatelnost rozhodnutí za situace, kdy správní orgán i účastníci řízení budou listině rozumět. Odvolací orgán ve správním řízení nebo soud ve správním soudnictví bude schopen příslušné rozhodnutí také přezkoumat, a to buď tak, že danému jazyku rozumí, nebo tak, že si nechá listinu úředně přeložit. Náklady na pořízení překladu pak uloží uhradit neúspěšnému účastníkovi, pokud není osvobozen od soudních poplatků (§ 60 odst. 4 s. ř. s.).

[14] Žalovaný k předkládacímu usnesení devátého senátu uvedl, že formalistický přístup čtvrtého senátu by paralyzoval jeho činnost, při níž musí prostudovat například všechna ostatní technická řešení z daného oboru publikovaná kdekoli na světě. Jeho zaměstnanci jsou nejen experty v příslušných technických oborech, ale k jejich kvalifikaci patří i znalost cizích jazyků; denně pracují s cizojazyčnými texty. Tak je tomu i u zahraničních patentových úřadů. Používají databázi obsahující asi 80 milionů technických popisů, z nichž minimum je v českém jazyce, přičemž jejich oficiální překlad je časově a finančně nereálný.

[15] Možnost nepožadovat po účastnících úřední překlad dle § 16 odst. 2 správního řádu je k užítku nejen účastníkům, ale rovněž správnímu orgánu, neboť ten je povinen zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností. Jednání před žalovaným je v českém jazyce – je v něm předkládán návrh a vyhotoveno rozhodnutí. Jaké skutečnosti vyplývají z relevantních cizojazyčných dokumentů, je podrobně uvedeno v rozhodnutí. Jestliže § 16 odst. 2 správního řádu dává správnímu orgánu možnost vzdát se překladu i v neurčitém množství případů do budoucna, pak zřetelně dává možnost užití cizojazyčných dokumentů i jako důkazního prostředku.

[16] Rovnost účastníků řízení nespočívá v tom, že při předložení cizojazyčné listiny jedním účastníkem má druhá strana právo žádat úřední překlad této listiny, ale může předkládat důkazy, jež mají tvrzení prvního účastníka vyvrátit. Správní orgán překlad vyžadovat nemusí. I když účastníci dostatek podkladů nepředloží, je povinen si je vyhledat sám. Nutnost provedení překladu vždy (či na žádost účastníka) by zvýšila značně náklady na odstranění průmyslového práva nesplňujícího zákonné podmínky pro zápis, čímž by byla vytvořena překážka spravedlivého procesu. Zápisu jakéhokoliv technického řešení by navrhovatelé dosahovali snadno za poplatek 500 či 1.000 Kč, zatímco na jeho odstranění by třetí osoby vynakládaly značné prostředky.

[17] Na podporu svého názoru žalovaný odkázal na zprávu o šetření veřejného ochránce práv ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. 1481/2013/VOP/VOP/MV; zn. 2013/D037345/10/ÚPV, dle níž ve správním řízení může být proveden důkaz cizojazyčnou listinou bez úředního překladu do jazyka českého a která upozorňuje na specifičnost řízení jím vedených. Důsledné lpění na úředně ověřeném překladu by neodpovídalo potřebám vyplývajícím ze zákona a z mezinárodních smluv (požadavek na nezatěžování účastníků formalizmem a ověřováním), a bylo by i neúměrně nákladné.

III. Posouzení věci rozšířeným senátem

III.1. Pravomoc rozšířeného senátu

[18] Rozšířený senát se nejprve zabýval otázkou, zda je dána jeho pravomoc rozhodnout v předložené věci ve smyslu § 17 odst. 1 s. ř. s.

[19] Přípustnost provedení důkazu cizojazyčnou listinou ve správním řízení dovodil šestý senát v rozsudku ze dne 17. 7. 2008, č. j. 6 As 41/2007 – 74. Shledal, že „[...] správní řád 1967 neobsahoval...ani pravidla pro předkládání listin vyhotovených v cizím jazyce. V použití cizojazyčné listiny jako podkladu v řízení nebyl správní orgán v zásadě nijak omezen a bylo na něm, zda podstoupí riziko vlastního překladu, které mohlo případně vyústit i v námitku nesprávného zjištění skutkového stavu některým z účastníků řízení.“ Stejný princip podle tohoto rozsudku obsahuje i § 16 odst. 2 správního řádu, „[...] který pouze primárně přenáší odpovědnost za překlad cizojazyčné listiny na účastníka, který ji jako důkaz předkládá, nicméně správní orgán může břímě překladu vzít plně na sebe.“ Ve vztahu ke stěžovateli (kterým byl žalovaný) dovodil, že se „[...] dokonce do značné míry dá oprávněně očekávat, že disponuje natolik jazykově zdatným aparátem, aby byl schopen bez nutnosti využívat služeb tlumočnicků plnit jeden ze základních úkolů v řízení ..., tj. provádět úkoly rešeršní. Předpokládat, že toho stěžovatel není schopen, popřípadě mu možnost bezprostředně hodnotit cizojazyčné dokumenty dokonce upírat, by znamenalo fakticky stěžovatele znehybnit v jeho funkcích. Odmítnout přípustnost přímého dokazování cizojazyčnou listinou, jakkoliv takový důkaz s sebou nese riziko poměrně snadného zpochybnění... nelze“. Na tento názor pak šestý senát navázal v rozsudku ze dne 27. 10. 2011, č. j. 6 As 20/2011 – 230.

[20] Opačné stanovisko vyjádřil čtvrtý senát v rozsudku ze dne 30. 9. 2011, č. j. 4 As 12/2011 – 100. S odvoláním na § 16 odst. 1 správního řádu a na to, že stěžejním důkazním prostředkem, z něhož správní orgány při svém rozhodování vycházely, je toliko anglicky psaný dokument zachycující slovní popis amerického patentu, kterým byl proveden důkaz, aniž si správní orgán opatřil jeho oficiální překlad do českého jazyka, dovodil, že „[...] příslušnou část řízení musel vést v anglickém jazyce... provedením důkazu listinou vyhotovenou pouze v anglickém jazyce porušil ustanovení § 16 odst. 1 věta první správního řádu z roku 2004, které mu ukládá v řízení jednat v jazyce českém. Samotná skutečnost, že stěžejní důkazní prostředek není ve spisu obsažen v českém jazyce, představuje podstatné porušení ustanovení o řízení před správním orgánem, které mohlo mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé [§ 76 odst. 1 písm. c) s. ř. s.]. To platí tím spíše za situace, kdy si účastníci správního řízení již v průběhu správního řízení předmětnou listinu překládali každý jinak a určitým pasážím tohoto dokumentu překládali diametrálně odlišný význam“. Dle usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 3. 2011, č. j. 7 As 79/2009 – 84, č. 2288/2011 Sb. NSS, „[k]rajský soud je oprávněn zrušit rozhodnutí správního orgánu pro vady řízení, byť by nebyly žalobcem výslovně namítány, pokud tyto vady brání přezkoumání rozhodnutí v rozsahu žalobních bodů (§ 75 odst. 2 s. ř. s.)“. Čtvrtý senát uzavřel, že uvedený postup byl vadou řízení a bránil soudnímu přezkoumání rozhodnutí v mezích žalobních bodů, „[...] neboť vzhledem k absenci českého překladu klíčového důkazního prostředku si soud rozhodující ve správním soudnictví nemůže učinit náležitý úsudek o tom, jaký byl v průběhu správního řízení zjištěn skutkový stav“, a k této vadě měl soud přihlídnout z úřední povinnosti.

[21] Na uvedený závěr čtvrtého senátu odkazoval i sedmý senát v rozsudku ze dne 4. 7. 2013, č. j. 7 As 48/2013 – 39, a dodal, že „[...] Nejvyšší správní soud tímto nepředjímá závěr, zda skutečně v předmětném správním řízení došlo k porušení ust. § 16 správního řádu. Podstatou výše citovaných pasáží judikatury je primárně skutečnost, že případné porušení ust. § 16 správního řádu podobným způsobem, jaký byl stěžovatelem namítán v této věci, je otázkou, kterou je nutno posoudit z úřední povinnosti.“

[22] Z výše uvedeného je zřejmé, že ve svých rozhodnutích šestý senát připouští možnost provádět ve správním řízení důkaz listinou vyhotovenou v cizím jazyce (u žalovaného pak takový postup předpokládá), zatímco čtvrtý a sedmý senát považují tento postup bez dalšího za podstatnou vadu řízení, která brání soudnímu přezkoumání napadeného rozhodnutí a mohla mít za následek nezákonnost rozhodnutí, k níž soud přihlíží z úřední povinnosti. Popsaný rozpor v judikatuře rozšířený senát dosud neřešil. Pravomoc rozšířeného senátu je tudíž dána.

III.2. Posouzení věci

[23] Rozšířený senát považuje za vhodné předeslat, že součástí právního řádu České republiky není (na rozdíl od jiných států) žádný zákon o státním jazyce. Ani Ústava nestanoví, že státním (úředním) jazykem je český jazyk. Je tím bezpochyby zdůrazněno, že Česká republika je státem založeným na principu občanském (viz Preambule Ústavy), dle čl. 1: *...na úctě k právům a svobodám člověka a občana*. Příslušnost k národnosti české (byť většinové) nepožívá žádných ústavních výhod, naopak dle čl. 24 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“): *Příslušnost ke kterékoli národnosti nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu*. Čl. 25 odst. 2 Listiny proto také garantuje občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám za podmínek stanovených zákonem mj. i právo užívat jejich jazyka v úředním styku (k tomu srov. § 9 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin). Čl. 37 odst. 4 Listiny stanoví, že ten *kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka*. Takto stanovené ústavní mantinely, prováděné radou právních předpisů, zejména procesních, sledují legitimní cíl, a to, aby v řízeních vedených orgány veřejné moci (správními orgány a soudy) účastníci řízení neutrpěli na svých právech újmu z důvodu, že neovládají jednací jazyk a nebyli tím znevýhodněni. Respektuje tak zásadu rovnosti zbraní. Nesporně stejný cíl sleduje obecně požadavek zákona, aby naopak v řízení předložená, popř. k důkazu provedená cizojazyčná listina, byla přeložena do jazyka, jemuž účastník rozumí (přitom nemusí jít vždy současně o úřední jednací jazyk).

[24] Zákon č. 71/1967 Sb., správní řád, účinný do 31. 12. 2005, který obecně upravoval procesní otázky řízení před orgány veřejné správy, tj. způsob výkonu veřejné moci dle čl. 2 odst. 3 Ústavy, neobsahoval úpravu jednacího („úředního“) jazyka. Tento institut byl zakotven ve zvláštních právních předpisech, a to ne vždy jednotně (např. srov. zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, § 46a; zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, § 68 odst. 6; zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, § 89 odst. 3). Absenci obecné úpravy jednacího jazyka (i pro řízení, která ani takovou úpravu neměla) odstranil s účinností od 1. 1. 2006 až nový správní řád (zákon č. 500/2004 Sb.) v § 16. Lze seznat (viz níže), že obsah tohoto ustanovení byl inspirován i právní úpravou jednacího jazyka ve zvláštních předpisech, v té době účinných.

[25] Podle pravidla od obecného ke zvláštnímu není důvod se domnívat, že nové zakotvení institutu jednacího jazyka ve správním řádu s účinností od 1. 1. 2006 stanoví požadavky pro naplnění shora uvedeného legitimního cíle přísnější a vůči účastníkům méně vstřícné, než dosud stanovené ve zvláštních předpisech. Takový záměr neplyne ani z důvodové zprávy k zákonu č. 500/2004 Sb., naopak nová úprava *„...by měla zajistit jednotu, alespoň v řízeních, která doposud obdobný institut nemají“*.

[26] Z § 16 odst. 1 správního řádu jako obecného předpisu pro správní řízení vyplývá, že *v řízení se jedná a písemnosti se vyhotovují v českém jazyce. Účastníci řízení mohou jednat a písemnosti mohou být předkládány i v jazyce slovenském*. Jednací jazykem, v němž je řízení vedeno a v němž vzájemná komunikace mezi správním orgánem a účastníky řízení probíhá, je jazyk český, popř. slovenský (z důvodů společných historických tradic).

[27] Odstavec 2 citovaného ustanovení správního řádu stanoví, že *písemnosti vyhotovené v cizím jazyce musí účastník řízení předložit v originálním znění a současně v úředně ověřeném překladu do jazyka českého, pokud správní orgán nesdělí účastníkovi řízení, že takový překlad nevyžaduje. Takové prohlášení může správní orgán učinit na své úřední desce i pro neurčitý počet řízení v budoucnu*. Je proto výjimkou z povinnosti stanovené v § 16 odst. 1 správního řádu a připouští předložení originálu listiny účastníkem i v jiném „cizím“ jazyce, avšak s úředně ověřeným překladem. Z dalšího textu je zřejmé, že zákonodárce předpokládá komunikaci mezi správním orgánem a účastníkem.

Od předložení úředně ověřeného překladu může správní orgán upustit, buď výslovně, nebo i mlčky tím, že s předloženou cizojazyčnou listinou v řízení nakládá, aniž by k doložení úředně ověřeného překladu cizojazyčné listiny účastníka v konkrétním případě vyzval, nebo dokonce i pro neurčitý počet řízení do budoucna vůči všem adresátům (účastníkům) vydá „prohlášení“ na své úřední desce, že u (určitých) cizojazyčných listin úředně ověřený překlad nevyžaduje.

[28] Výklad § 16 odst. 1 správního řádu, jak jej provedl čtvrtý senát, by popřel smysl § 16 odst. 2 správního řádu (druhá část věty první, věta třetí), neboť by tuto zákonnou možnost nemohl správní orgán prakticky využít. Správní orgán by musel v případě nevyžádání úředního překladu listiny předložené účastníkem řízení od tohoto účastníka vždy pořídit neprodleně překlad listiny sám, jinak by „vedl část řízení v cizím jazyce“. Takový výklad by byl nerozumný. Je třeba připustit, že v řízení dle správního řádu mohou správní orgány provádět důkazy cizojazyčnými listinami bez nutnosti pořídit vždy jejich překlad. Výklad, jak jej předestřel čtvrtý senát, je nepřiměřeně formalistický a odporuje zásadám rychlosti a hospodárnosti řízení, včetně zásady vyjádřené v § 4 odst. 1 správního řádu, podle něhož je veřejná správa službou veřejnosti, vůči účastníkům řízení má veřejná správa jednat vstřícně. Podle § 53 odst. 6 správního řádu se o provedení důkazu listinou učiní záznam do spisu, v případě přítomnosti účastníků, zúčastněných osob nebo veřejnosti se provede tak, že se listina přečte nebo sdělí její obsah. Nelze najít rozumný důvod pro formální naplnění požadavku provést úředně ověřený překlad cizojazyčné listiny vždy, za situace, v níž jak správní orgán, který řízení vede, tak i účastníci řízení (komunikující strany) nečiní obsah cizojazyčné listiny sporným a nebrojí proti provedení důkazu touto listinou, neboť jejímu obsahu rozumí. Nastane-li stejná situace i v případě provedení důkazu cizojazyčnou listinou opatřenou správním orgánem samým, platí totéž. Legitimní cíl, jemuž má jinak požadavek na překlad cizojazyčné listiny sloužit, je dosažen.

[29] Požadavku na opatření překladu cizojazyčné listiny, jíž má být proveden důkaz, by měl správní orgán dostát v případě, že některý z účastníků řízení včas uplatní námitku, že jejímu obsahu nerozumí, a proto nemůže uplatnit právo vyjádřit se k tomuto důkazu. Obecně lze souhlasit s názorem, že účastník řízení, jenž cizojazyčnou listinu nepředložil, má právo požadovat, aby byl seznámen s jejím překladem do jazyka, kterému rozumí. Absence českého znění podkladu pro rozhodnutí znemožňuje účinně uplatňovat práva ve správním řízení účastníku, který cizojazyčnému podkladu nerozumí, a jestliže by správní orgán prostý překlad listiny nepořídil (či nevyzval účastníka, jenž ji předložil, aby doložil i její překlad) a přitom z ní ve svém rozhodnutí vycházel, jednalo by se o vadu řízení.

[30] Nevyžádal-li správní orgán předložení úředně ověřeného překladu cizojazyčné listiny navržené k provedení důkazu po účastníkovi, který listinu předložil, nebo neprovedl-li (ani prostý) překlad cizojazyčné listiny, kterou opatřil sám, lze předpokládat, že obsahu této listiny rozumí. Požadavku účastníka, který takové listině nerozumí, správní orgán pak snadno dostojí provedením prostého překladu, či sdělením jejího obsahu (dle § 53 odst. 6 správního řádu). Setrvá-li i poté účastník na požadavku úředně ověřeného překladu, resp. vznikne-li spor o správnost prostého překladu a jeho význam pro závěr rozhodnutí ve věci samé, nemusí vždy ani následné neprovedení úředně ověřeného překladu správním orgánem být vadou řízení, která má za následek nezákonnost rozhodnutí. Skutkový závěr vyslovený v rozhodnutí správního orgánu (vyhotoveného vždy v českém jazyce), který se o tuto listinu opírá, může totiž i podle úředně ověřeného překladu cizojazyčné listiny, opatřeného odvolacím orgánem nebo až soudem, při přezkoumání rozhodnutí v řízení soudním, obstát. Vadu řízení, tj. neseznámení účastníka řízení s úředně ověřeným překladem rozporované listiny, tak lze zhojit. Správní orgán vystavuje své rozhodnutí toliko riziku jeho zrušení v případě zjištění nesprávných skutkových závěrů opírajících se o cizojazyčnou listinu.

[31] Uvedený závěr je nutno vztáhnout předně k výkladu § 16 odst. 1 a 2 správního řádu jako obecného procesního předpisu. Je třeba mít na zřeteli, že ne u každého správního orgánu „se dá očekávat, že disponuje natolik jazykově zdatným aparátem, aby byl schopen bez nutnosti využívat služeb tlumočnicků plnit jeden ze základních úkolů v řízení ...“, jak dovedil šestý senát v případě právě Úřadu průmyslového vlastnictví. Správní řád proto výslovně zakotvuje oprávnění správního orgánu požadovat od účastníka řízení úředně ověřený překlad cizojazyčných písemností, které předložil. Nicméně umožňuje, není-li to potřebné, od splnění tohoto požadavku upustit. Nelze pak ani odhlédnout od specifik konkrétního správního řízení, na které dopadá zvláštní právní úprava, jíž je příslušný správní orgán vázán.

[32] Rozšířený senát při řešení otázek mu předložených proto nemohl přehlédnout, že ani další procesní či zvláštní předpisy nevyžadovaly před účinností správního řádu (tj. před 1. 1. 2006) striktně vždy v případě provádění důkazu cizojazyčnou listinou opatření jejího úředně ověřeného překladu, a ani nadále tak nečiní. Roztříštěná právní úprava institutu jednacího jazyka byla nesporně inspirací pro obecnou úpravu § 16 správního řádu, tato však musela nutně reflektovat svoji budoucí obecnou závaznost, zásady, jimiž se výkon veřejné správy do budoucna řídí a v neposlední řadě nezbytně i vývoj jazykové gramotnosti a závazky České republiky přijaté v souvislosti se vstupem do Evropské unie.

[33] Obdobnou právní úpravu jako § 16 odst. 1 a 2 správního řádu sice neobsahoval správní řád z roku 1967 (zákon č. 71/1967 Sb.), nicméně lze ji nalézt v posledním účinném znění (od 1. 1. 1995) zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků. Podle § 3 odst. 1 se před správcem daně jedná v jazyce českém nebo slovenském. Veškerá písemná podání se předkládají v češtině nebo slovenštině a listinné důkazy musí být opatřeny úředním překladem do jednoho z těchto jazyků. Správce daně může v odůvodněných případech upustit od toho, aby listinné důkazy byly opatřeny úředními překlady.

[34] Stejně tak navazující zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, v § 76 odst. 1 a 2 stanoví, že při správě daní se jedná a písemnosti se vyhotovují v českém jazyce. Písemnosti vyhotovené v jiném než českém jazyce musí být předloženy v originálním znění, a současně v překladu do jazyka českého, pokud správce daně neprohlásí, že takový překlad nevyžaduje nebo že požaduje úředně ověřený překlad; takové prohlášení může správce daně učinit na své úřední desce i pro neurčitý počet písemností v budoucnu.

[35] Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, v § 88 odst. 5 již od roku 2004 v rámci zvláštního režimu pro poskytnutí elektronických služeb umožnil podat oznámení zahraniční povinné osobě v anglickém jazyce, § 35 odst. 5 (ve znění účinném od 1. 1. 2013) stanoví dokonce povinnost uchovatelů zajistit český překlad daňového dokladu vystaveného v cizím jazyce až na žádost správce daně. Kromě uvedeného výslovně § 110j odst. 7 již stanoví, že podání vyhotovené v anglickém jazyce nemusí být předloženo současně v překladu do jazyka českého.

[36] Podobný vývoj v souvislosti s možností podání elektronickou formou u zahraničních osob, s povinnostmi založenými oznamovateli podle právních předpisů Evropského společenství, popř. s ohledem na jiná specifika daného řízení, kdy sám zákon upouští od požadavku na překlad listin do českého jazyka a výslovně stanoví možnost podat oznámení, či doklad s údaji v anglickém popř. i jiném jazyce, či vést komunikaci s úřední osobou v jiném jazyce, lze zaznamenat v případě zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, § 55; zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních, § 50 odst. 7; zákona č. 378/2007 Sb., o léčivech, § 26 odst. 7; zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, § 21 odst. 2; a dalších.

[37] Možnost upustit od předložení úředně ověřeného překladu i soudem dává zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Podle jeho § 73 odst. 1 listiny, jimiž se dokládají zapisované skutečnosti a které se neukládají do sbírky listin, listiny ukládané do sbírky listin, projekt přeshraniční přeměny a listiny podle § 69 až 71 vyhotovené v cizím jazyce se předkládají v originálním znění a současně v překladu do českého jazyka, ledaže rejstříkový soud sdělí zapsané osobě, že překlad nevyžaduje; takové sdělení může rejstříkový soud učinit na své úřední desce i pro neurčitý počet řízení v budoucnu.

[38] Zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v § 8 odst. 4 dokonce normuje, že není-li listina, která má být uložena do sbírky listin, vyhotovena v českém jazyce, může si Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyžádat překlad této listiny do českého jazyka provedený tlumočnickem zapsaným do seznamu znalců a tlumočnicků. Požadavek na provedení překladu tlumočnickem zapsaným do seznamu znalců a tlumočnicků se však nevztahuje na státní příslušníky členského státu Evropské unie nebo právnickou osobou se sídlem, úřední správou nebo hlavním místem své podnikatelské činnosti v členském státu Evropské unie, nejsou-li pochybnosti o správnosti překladu.

[39] V některých zvláštních případech v současné době již právní předpis připouští výslovně vedení jednání a předložení listin v jiném než českém jazyce. Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, ve znění pozdějších předpisů, pro zvláštní řízení o věcech obchodní letecké dopravy, v § 72 odst. 1 stanoví, že v řízeních podle vymezených ustanovení může účastník jednat a písemnosti předkládat i v anglickém jazyce. Písemnosti vyhotovené v originálním znění v jiném než českém nebo anglickém jazyce předkládá účastník řízení v úředně ověřeném překladu do českého nebo anglického jazyka, nesdělí-li Ministerstvo dopravy účastníku řízení, že postačuje úředně neověřený překlad. Takové prohlášení může Ministerstvo dopravy učinit na své úřední desce pro veškerá řízení podle citované úpravy. Podle § 72 odst. 2 zákona o civilním letectví v řízeních podle vymezených ustanovení činí Ministerstvo dopravy souběžně úkony v jazyce českém a anglickém. To neplatí, nesouhlasí-li s tím účastník řízení, nebo by tím byl ohrožen průběh řízení, anebo by takový postup byl spojen s nepřiměřenými náklady Ministerstva dopravy; v takovém případě se úkony činí jen v českém jazyce a Ministerstvo dopravy o tom vydá usnesení, které se oznamuje účastníku řízení. V případě rozporu mezi českým a anglickým zněním úkonu je rozhodující české znění.

[40] Lze proto dovodit, že ačkoli jednacím jazykem v řízení před správními úřady či soudy je jazyk český, popř. přípustným i slovenský, nebylo a není vždy zákonem požadováno, aby i všechny cizojazyčné listiny předkládané k důkazu (či zakládáné při registraci či evidenci) byly současně opatřeny úředně ověřeným překladem do českého jazyka. Naopak z již citovaného zákona č. 304/2013 Sb., § 73 odst. 2, plyne, že až je-li vyžadován překlad a jedná-li se o překlad z jazyka, který není úředním jazykem členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, musí být úředně ověřen. Trend požadavku na úředně ověřený překlad cizojazyčných listin je tak opačný.

[41] Řada zákonů zakládala a zakládá žadateli (zpravidla se týká zahraničních osob) povinnost předložit listinu k prokázání např. kvalifikace, odborné způsobilosti či bezúhonnosti v originále, včetně jejího úředně ověřeného překladu. I zde, avšak nikoli bezvýjimečně, je připuštěn i prostý překlad.

[42] Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 5. 2004 (vstupu do Evropské unie) v § 5 odst. 3 a 4 stanoví, že vyplývá-li ze zákona povinnost předložit doklad potvrzující určité skutečnosti, rozumí se tím předložení dokladu včetně jeho překladu do českého jazyka provedeného tlumočnickem

zapsaným do seznamu znalců a tlumočnicků, pokud tento doklad nebyl vydán v českém jazyce. Požadavek na provedení překladu do českého jazyka tlumočnickem zapsaným do seznamu znalců a tlumočnicků se nevztahuje na doklady předložené státním příslušníkem členského státu Evropské unie nebo právníckou osobou se sídlem, ústřední správou nebo hlavním místem své podnikatelské činnosti v členském státu Evropské unie, nejsou-li pochybnosti o správnosti překladu.

[43] Rovněž zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace, § 22 odst. 6 ve znění do 30. 6. 2008, požadoval, aby doklad uvedený v odstavci 3 byl předložen v originále nebo v kopii, doklad uvedený v odstavci 3 písm. b) a c) musel být přeložen do českého jazyka, pokud v něm nebyl vydán nebo pokud mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak. Až v případě pochybností o správnosti překladu byl uznávací orgán oprávněn požadovat přeložení tohoto dokladu do českého jazyka tlumočnickem zapsaným do seznamu znalců a tlumočnicků. Následující znění tohoto ustanovení zavazuje uznávací orgán pochybnost o správnosti překladu ověřit prostřednictvím administrativní spolupráce, a až nelze-li ji takto odstranit, může na uchazeči požadovat předložení úředně ověřeného překladu do českého jazyka. Zpřísňuje tak podmínky, za nichž lze úředně ověřený překlad požadovat.

[44] Naopak na předložení úředně ověřeného překladu konkrétně specifikovaných dokladů (listin) řada zvláštních právních předpisů trvá, lze však vysledovat, že je tomu tak z důvodu povahy povolované činnosti či udělení oprávnění k výkonu povolání, popř. uznání výhradního práva.

[45] Například zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, v § 46a stanoví, že před povolujícím orgánem a orgánem státního dozoru se jedná v jazyce českém. Veškerá písemná podání se předkládají v češtině a listinné důkazy, pokud nejsou v češtině, musí být opatřeny úředním překladem. Povolující orgán a orgán státního dozoru může při ústním jednání připustit tlumočnicka zapsaného v seznamu tlumočnicků, pokud si jej na své náklady obstará osoba jednající s těmito orgány.

[46] Obdobně zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, § 89 odst. 3, zavazuje, že v řízení se jedná a písemnosti se vyhotovují v českém jazyce, pokud nejde o výkon práv příslušníka národnostní menšiny podle zvláštního právního předpisu. Písemnosti vyhotovené v cizím jazyce musí účastník řízení předložit v originálním znění a současně v úředně ověřeném překladu do jazyka českého.

[47] I v některých dalších případech zvláštní zákon stanoví, že musí být předložen úředně ověřený překlad cizojazyčných listin, např. zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí, § 27 odst. 6; zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, § 17a odst. 4.

[48] V řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví zvláštní zákony stanoví navrhovatelé povinnost předložit konkrétní cizojazyčné listiny spolu s jejich překladem do jazyka českého. Podání se činí zpravidla v českém jazyce, zpřístupnění veřejnosti přihlašovaných označení či technických řešení zveřejněním ve Věstníku je podmíněno předložením překladu [např. zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, § 11 odst. 4, § 31, § 35a až § 35f; zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, § 46-51]. Striktní pravidla spojují v konkrétním případě s předložením překladu do českého jazyka a jeho zveřejněním např. patentových nároků evropské patentové přihlášky s účinky patentu uděleného Evropským patentovým úřadem v České republice [srov. Úmluva o udělování evropských patentů (Evropská patentová úmluva) publ. pod č. 69/2002 Sb. m. s., ve znění publ. pod č. 86/2007 Sb. m. s.]. Pravidla pro řízení

stanoví např. pro mezinárodní přihlášku podle § 88 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb. vydaná vyhláška č. 550/1990 Sb., o řízení ve věcech vynálezů a průmyslových vzorů (§ 18 a 19).

[49] Konečně požadavek na předložení úředně ověřeného překladu cizojazyčné listiny není specifickým jen v klasickém správním řízení. Dle § 154 správního řádu se § 16 správního řádu vztahuje i na provádění tzv. jiných úkonů. Podle zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování, § 9 písm. b), se vidimace neprovede, je-li předložená listina, z níž je vidimovaná listina pořízena, psána v jiném než českém nebo slovenském jazyce a neovládá-li ověřující osoba jazyk, v němž je listina psána a není-li současně předložena v úředně ověřeném překladu do jazyka českého; to neplatí, byla-li kopie listiny pořízena ověřující osobou na kopírovacím zařízení, a to na náklady žadatele. Výslovně však dle § 10 odst. 4 téhož zákona, se neprovede legalizace, je-li legalizován podpis na listině, která je psána v jiném než českém nebo slovenském jazyce a není-li současně předložena v úředně ověřeném překladu do jazyka českého.

[50] Obdobně podle zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád, § 73 odst. 2 písm. b), notář odmítne vidimaci provést, jestliže ověřující nezná jazyk, ve kterém je listina, z níž je opis pořízen, vyhotovena, a není předložen její překlad do českého jazyka tlumočnickem; to neplatí, jestliže je před ověřujícím opis této listiny pořízen prostřednictvím kopírovacího zařízení.

[51] Jen za určitých podmínek tak zákon spojil s nepředložením cizojazyčné listiny v českém překladu důsledek, že se požadovaný úkon neprovede; výjimečně a výslovně pak s nepředložením úředního překladu cizojazyčné listiny spojuje důsledek neprovedení úkonu či dokonce, že se k takové listině nepřihlíží (např. zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, § 2a odst. 1).

[52] Stanoví-li zvláštní právní předpisy výslovně, za jakých podmínek lze v řízení upustit od předložení úředně ověřeného překladu listiny, tím spíše nemůže podle rozšířeného senátu obstát výklad ustanovení obecného procesního předpisu, který rovněž umožňuje od takového požadavku upustit, dovozující, že neprovedení úředně ověřeného překladu cizojazyčné listiny, již je prováděn důkaz, je vždy podstatnou vadou správního řízení, ke které nadto soud přihlíží z úřední povinnosti a bez dalšího vede ke zrušení napadeného rozhodnutí.

[53] Rozšířený senát zdůrazňuje, že v každé konkrétní věci je nutné dbát i specifík daného typu řízení. Pro řízení před Úřadem průmyslového vlastnictví je typické provádění rešerší a využívání značného počtu cizojazyčných dokumentů, jde o činnost v tomto řízení běžnou, jak také sám uvádí (viz bod [14]). Ať již jde o řízení o přihlášce ochranné známky (jejím zrušení či prohlášení neplatnosti), či o výmazu užitého vzoru či jiné, je imanentní součástí takového řízení posouzení a vyhodnocení podkladů, často cizojazyčných, a to i předložených účastníky řízení (zpravidla zastoupených i příslušnými, dané odbornosti zasvěcenými zástupci). Soud se proto shoduje s žalovaným, že trvání na úředně ověřeném překladu každé cizojazyčné listiny, by paralyzovalo jeho činnost jako takovou, nehledě na to, že takový požadavek soudu by se samotným účastníkům, kteří žádnou námitku v tomto směru nevznesli, jevil absurdním. Argumentace žalovaného je v dané věci nejen přiléhavá, ale je správná.

[54] Žalovanému však nelze přisvědčit, že přistoupení na požadavek provedení (alespoň prostého) překladu účastníkem správního řízení (zpravidla oponentem návrhu) vytváří překážku spravedlivého procesu. Žalovaný konstruuje zcela absurdní situaci a od počátku předpokládá, že takový účastník bude veden nečestnými pohnutkami k ochraně svého průmyslového práva, které nesplňuje podmínky zápisu. Respektování práva, aby byl účastník řízení seznámen s podkladem pro rozhodnutí, a to v jazyce, kterému rozumí, však nemůže být překážkou spravedlivého procesu. Zda došlo ke zneužití tohoto práva je věcí posouzení konkrétního daného případu.

III. 3. Sbrnutí

[55] Z výše uvedeného výkladu tedy plyne následující závěr:

- I. Provedení důkazu cizojazyčnou listinou, aniž by byl proveden její překlad do českého jazyka, je ve správním řízení přípustné, není-li o jejím obsahu v řízení sporu.
- II. Neopatření překladu cizojazyčné listiny, jíž je prováděn důkaz, může představovat vadu řízení, jestliže účastník v řízení před správním orgánem namítl, že tato skutečnost bránila uplatnění jeho práva vyjádřit se k podkladu rozhodnutí. K takové vadě řízení soud přihlíží jen k námitce.

IV. Další postup ve věci

[56] Rozšířený senát v dané věci posoudil předloženou spornou právní otázku. V souladu s ustanovením § 71 odst. 1 Jednacího řádu Nejvyššího správního soudu rozhodl usnesením jen o této otázce a věc vrací devátému senátu, který o ní rozhodne v souladu s vysloveným právním názorem.

P o u č e n í: Proti tomuto usnesení **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 14. dubna 2015

JUDr. Josef Baxa
předseda rozšířeného senátu